

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВНЗ ЗА РІЗНИМИ СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ

Запропоновано підхід до створення інформаційного забезпечення оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями. Визначено інформаційні потоки при розрахунку показника останньої.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, оцінка рентабельності підготовки фахівців, інформаційне забезпечення, облікові документи.

У сучасних умовах функціонування вищих навчальних закладів (ВНЗ) ефективність їх діяльності розглядається у різних аспектах (економічний, соціальний, технологічний) [1, с. 57] та залежить від впливу багатьох факторів, до основних з яких, згідно з [2, с. 166], можна зарахувати: якість освітніх послуг, що надаються закладом; безбитковість діяльності закладу освіти; ефективність діяльності кафедр; ефективність підготовки фахівців за різними спеціальностями [3, с. 56]. Проведений аналіз наукових джерел на предмет існування методик оцінки таких факторів виявив, що підходи до визначення перших трьох факторів розроблені. Стосовно ж оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями можна зазначити, що методики для такої оцінки не існує, однак у деяких працях [4, с. 122; 5, с. 65-67; 6, с. 108-112; 7, с. 24-25; 8, с. 6-8] виявлено окремі елементи, що можуть бути використані як складові такої методики.

Для оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями, враховуючи підходи у науковій літературі, запропоновано методику, особливістю якої є застосування показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями, котрий розраховується як добуток показника рентабельності спеціальностей та коефіцієнта, який ураховує ринковий попит на фахівців різних спеціальностей. Показник рентабельності спеціальностей розраховується як частка показника економічного результату, до якого призводить здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю, та витрат, які безпосередньо пов'язані з цією підготовкою. Економічний результат, до якого призводить здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю, розраховується як різниця між доходами, які отримує ВНЗ, та відповідними витратами. Доходи можна розподілити на бюджетні та власні надходження [3, с. 56-57]. Витрати, які пов'язані з навчанням студентів на кожній спеціальності, доцільно розподілити за впливом на них кількості студентів на умовно-змінні та умовно-постійні витрати [9, с. 154-155]. Коефіцієнт, який враховує ринковий попит на фахівців різних спеціальностей, пропонується визначати як частку потреби галузей економіки у фахівцях конкретної спеціальності до загальної потреби галузей економіки

у фахівцях усіх спеціальностей.

Для реалізації запропонованої методики оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями необхідно розробити її інформаційне забезпечення, тобто доповнити інформаційну базу ВНЗ даними для такої оцінки, розробити відповідні облікові реєстри – розрахункові відомості та визначити інформаційні потоки (склад і рух інформації) при розрахунку показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями.

Отже, метою статті є розробка підходу до створення інформаційного забезпечення оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями.

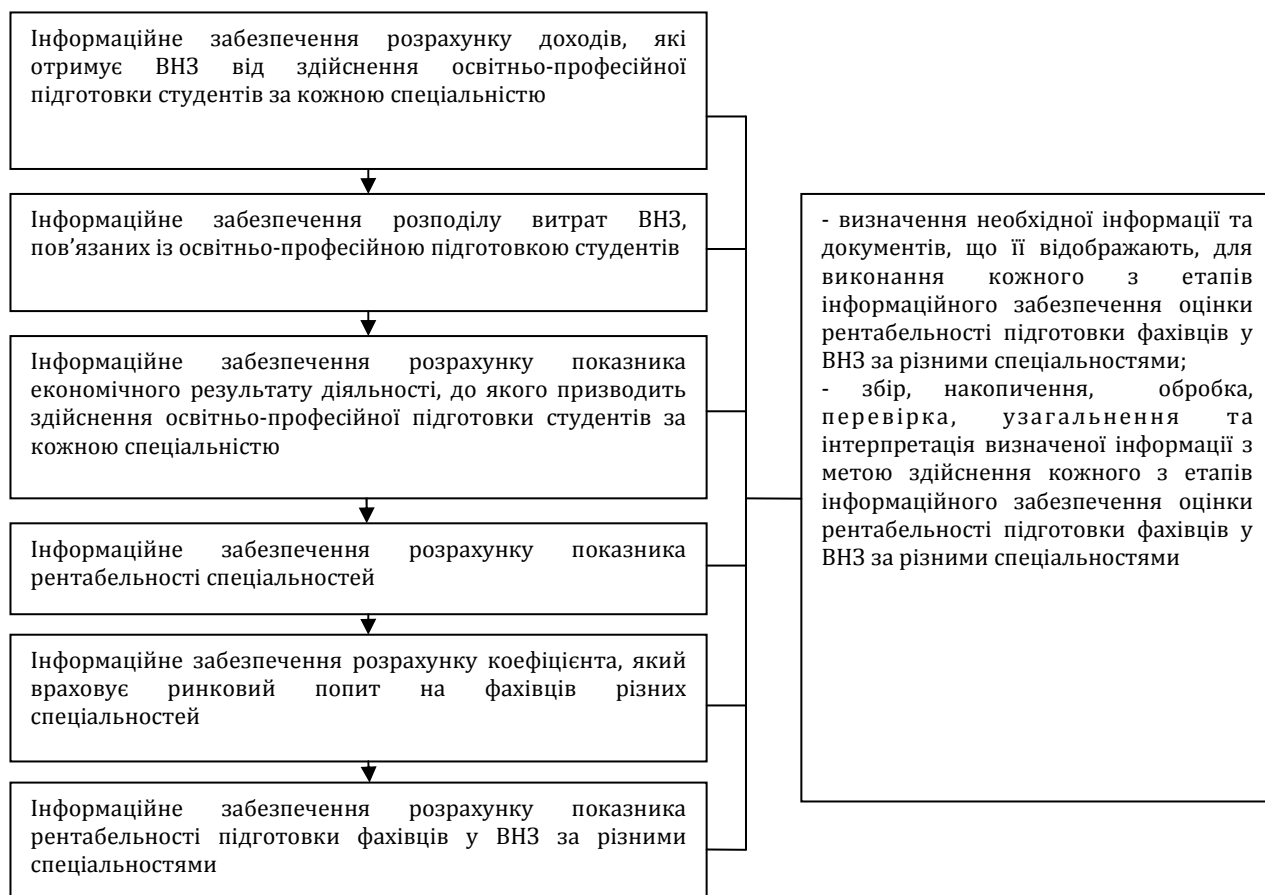
Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: визначити послідовність формування інформаційного забезпечення та зміст оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ; розробити відповідні розрахункові відомості; визначити інформаційні потоки при розрахунку показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями.

Послідовність формування інформаційного забезпечення та зміст оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями, з огляду на запропоновану методику для такої оцінки [3, с. 56-57; 9, с. 154-155; 10, с. 99-100], можливо відобразити наступним чином, що наведено на рис. 1.

Для визначення інформації для розрахунку доходів, які отримує вищий навчальний заклад від здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю, необхідно сформувати такий комплект документів:

1) затверджений контингент студентів – для визначення кількості студентів, які навчаються на бюджетній та платній основі за кожною зі спеціальностей у розрізі форм навчання (денна, безвідвідна, заочна) та освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавр, спеціаліст, магістр);

2) відомість вартості навчання на платній основі – для визначення суми коштів, яку має отримувати ВНЗ за навчання одного студента на платній основі за кожною спеціальністю за усіма формами навчання та освітньо-кваліфікаційними рівнями за один навчальний рік;

Рис. 1. Послідовність формування інформаційного забезпечення та зміст оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями

3) план використання бюджетних коштів, звіт про надходження та використання коштів загального фонду – для визначення бюджетного фінансового забезпечення навчання одного студента.

Результати розрахунку доходів, які отримує ВНЗ від здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю, мають відображатись у відповідній відомості, у якій зазначатимуться: назва (код) спеціальності; суми надходжень бюджетного фінансового забезпечення за кожною спеціальністю, формами навчання та освітньо-кваліфікаційними рівнями; суми надходжень від навчання на платній (контрактній) основі за кожною спеціальністю у перерізі форм навчання та освітньо-кваліфікаційних рівнів; загальна сума доходів за кожною спеціальністю.

Для отримання інформації для розрахунку загальної суми витрат, пов'язаної з підготовкою студентів за кожною спеціальністю, обирається також комплект документів:

1) розрахунково-платіжні відомості, штати кафедр, навчальні плани спеціальностей – для розрахунку заробітної плати професорсько-викладацького складу кафедр та нарахувань на заробітну плату професорсько-викладацького складу, суми яких відносяться на витрати, пов'язані з підготовкою студентів конкретної спеціальності;

2) відомості нарахування стипендії – для визначення сум, що спрямовані на виплату стипендії студентів конкретних спеціальностей;

3) акти прийняття-передачі основних засобів, інвентарні картки групового обліку основних засобів

– для визначення витрат на придбання основних засобів;

4) акти прийняття-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів основних засобів, акти виконаних робіт, інвентарні картки групового обліку основних засобів – для визначення витрат на поточний та капітальний ремонт основних засобів;

5) прибуткові ордери, видаткові касові ордери, прибуткові касові ордери, звіти про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт – для визначення витрат на придбання предметів і матеріалів;

6) квитанції про витрати на послуги зв'язку – для визначення витрат на послуги зв'язку;

7) видаткові касові ордери, прибуткові касові ордери, звіти про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, службові записки – для визначення витрат на відрядження;

8) розрахунково-платіжні відомості, контингент студентів – для визначення суми витрат на заробітну плату адміністративно-управлінського персоналу ВНЗ та нарахувань на заробітну плату адміністративно-управлінського персоналу, що припадають на конкретну спеціальність;

9) план використання бюджетних коштів, звіт про надходження та використання коштів загального фонду, звіт про надходження та використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами, контингент студентів, план-схема розташування підрозділів ВНЗ – для визначення витрат на комунальні послуги, що припадають на

конкретну спеціальність.

Результати розрахунку витрат, пов'язаних з підготовкою студентів за кожною спеціальністю, відображаються у відповідній відомості, в якій зазначатимуться: назва (код) спеціальності; значення усіх статей умовно-змінних витрат за кожною спеціальністю; значення усіх статей умовно-постійних витрат за кожною спеціальністю; загальна сума витрат за кожною спеціальністю.

На основі інформації про доходи та витрати, пов'язані з освітньо-професійною підготовкою студентів за кожною спеціальністю, можливо здійснити розрахунок економічного результату, до якого призводить здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю.

Результати розрахунку показника рентабельності спеціальностей узагальнюються у відомості, в якій наводиться інформація щодо: назви (коду) спеціальності; доходів, які отримує ВНЗ від здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю; значення статей умовно-змінних та умовно-постійних витрат та загальної суми витрат за кожною спеціальністю; значення економічного результату, до якого призводить здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю; значення показника рентабельності кожної спеціальності.

Результати визначення коефіцієнта, який враховує ринковий попит на фахівців різних спеціальностей, узагальнюються у відомості, у якій зазначатимуться: назва (код) спеціальності; значення потреби галузей економіки у фахівцях конкретних спеціальностей; значення коефіцієнта, який враховує попит на фахівців кожної спеціальності.

Результати розрахунку показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями можна представити у відомості, у якій наводитиметься інформація щодо: назви (коду) спеціальності; доходів, які отримує ВНЗ від здійснення освітньо-професійної підготовки студентів; значення статей умовно-змінних та умовно-постійних витрат та загальної суми витрат; значення економічного результату, до якого призводить здійснення освітньо-професійної підготовки студентів; значення показника рентабельності; значення коефіцієнта, який враховує попит на фахівців; значення показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ. Усі перелічені позиції - за кожною спеціальністю.

На основі визначеного складу інформації, необхідної для оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями, можливо сформулювати інформаційні потоки для визначення показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ.

Рух інформації, яка отримується для визначення

показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями, наведено на рис. 2. Цифрами позначені такі інформаційні потоки: 1 – вартість навчання на платній основі за кожною зі спеціальностей по кожній формі навчання та освітньо-кваліфікаційному рівню; 2 – кількість студентів, які навчаються на бюджетній та платній основі за кожною зі спеціальностей по кожній формі навчання за кожним освітньо-кваліфікаційним рівнем; 3 – державне фінансове забезпечення навчання студентів; 4 – кількість студентів, які навчаються за кожною спеціальністю; 5 – витрати на стипендію; 6 – заробітна плата та нарахування на неї; 7 – кількісний склад кафедр; 8 – питома вага дисциплін кожної кафедри у навчальних планах різних спеціальностей; 9 – дані про витрати на послуги зв'язку; 10 – витрати на придбання предметів та матеріалів; 11 – площі, які займають підрозділи ВНЗ; 12 – витрати на придбання та ремонт основних засобів; 13 – витрати на комунальні послуги; 14 – витрати, пов'язані з освітньо-професійною підготовкою студентів за кожною спеціальністю; 15 – доходи, які отримує ВНЗ від здійснення освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю; 16 – коефіцієнт, який враховує ринковий попит на фахівців різних спеціальностей; 17 – показник рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями. На рис. 2 у прямокутниках відображені первинні документи, в овалах – форми звітності, у прямокутниках із округленими кутами – відповідні розрахункові відомості, що містять інформацію, яка використовується для розрахунку показника рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями. На цьому рисунку фігури із жирними контурами відображають документи, розроблені автором дослідження.

Таким чином, застосування запропонованого інформаційного забезпечення дозволить здійснити оцінку рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями та створити інформаційно-аналітичну базу для формування портфелю спеціальностей, здійснення підготовки студентів за якими буде підвищувати результативність, ефективність та конкурентоспроможність діяльності конкретного ВНЗ.

Напрямок подальших досліджень у цій науковій царині має стати розробка підходу до створення організаційного забезпечення оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями, використання якого дозволить визначити послідовність виконання конкретних облікових робіт, джерела інформації та структурні підрозділи ВНЗ, які надають та отримують відповідну інформацію.

Список літератури

1. Куцинська, М. В. Ефективність діяльності ДВНЗ: економічний, технологічний та соціальний аспекти [Текст] / М. В. Куцинська // Науковий журнал Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського «Культура народів Причорномор'я». – 2012. – № 220. – С. 57-60.
2. Куцинська, М. В. Системний аналіз факторів, що впливають на ефективність роботи вищого навчального закладу [Текст] / М. В. Куцинська // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми розвитку економіки України в контексті глобалізаційних процесів». – Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2009. – С. 166-167.
3. Куцинська, М. В. Методичний підхід до оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями [Текст] / М. В. Куцинська // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми реалізації науково-творчого потенціалу молоді: пошуки, перспективи». – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2012. – С. 55-57.

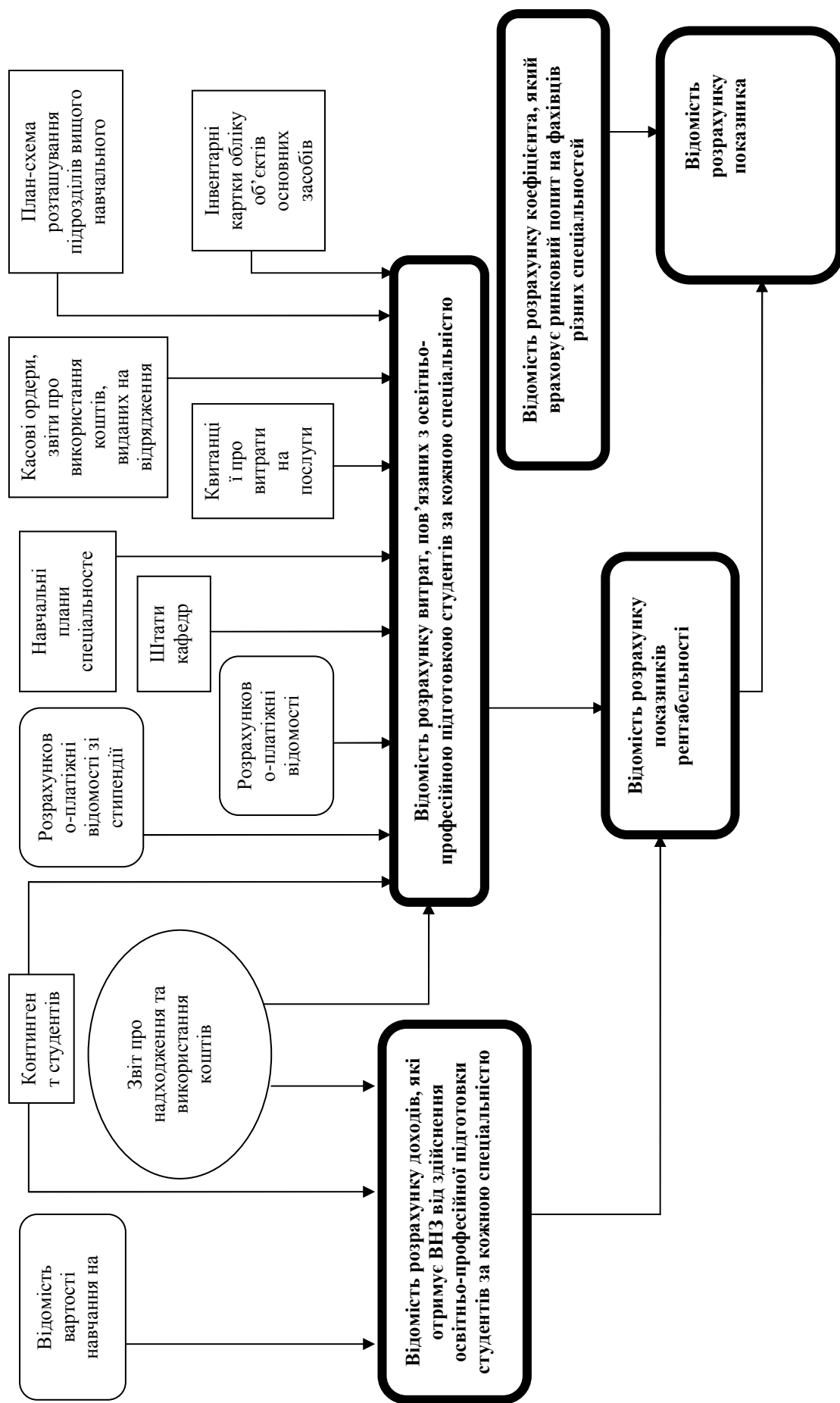

Рис. 2. Рух інформації при здійсненні оцінки рентабельності підготовки фахівців у ВНЗ за різними спеціальностями

4. Мальцева, Г. И. Концепция переходы вуза от управления затратами к управлению результатами [Текст] / Г. И. Мальцева // Сибирская финансовая школа. – 2007. – № 1. – С. 120-127.
5. Митина, О. В. Инструменты стратегического управленческого учета в вузе [Текст] / О. В. Митина, Г. И. Мальцева // Университетское управление: практика и анализ. – 2005. – № 2(53). – С. 62-75.
6. Беляков, С. А. Анализ и оценка экономической устойчивости вузов: Монография [Текст] / С. А. Беляков, И. С. Беляков, Т. Л. Клячко. – М.: МАКС-ПРЕСС, 2008. – 190 с.
7. Беляков, С. А. Оценка социально-экономической устойчивости вузов [Текст] / С. А. Беляков // Университетское управление: практика и анализ. – 2010. – № 2. – С. 23-28.
8. Наумова, Н. А. Оценка качества исполнения функций центров ответственности ВУЗа [Текст] / Н. А. Наумова // Университетское управление: практика и анализ. – 2008. – № 1. – С. 5-9.
9. Куцинська, М. В. Підхід до визначення витрат, пов'язаних із здійсненням освітньо-професійної підготовки студентів за кожною спеціальністю [Текст] / М. В. Куцинська // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу у сучасних концепціях управління». – Сімферополь: ДІАЙПІ, 2012. – С. 154-155.
10. Король, Г. О. Аудит ефективності підготовки у ВНЗ фахівців за різними спеціальностями [Текст] / Г. О. Король, М. В. Куцинська // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Майбутнє-аудит». – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – С. 99-100.

РЕЗЮМЕ

Куцинская Мария

Информационное обеспечение оценки рентабельности подготовки специалистов в ВУЗе по разным специальностям

Предложен подход к созданию информационного обеспечения оценки рентабельности подготовки специалистов в вузах по различным специальностям. Определена последовательность формирования информационного обеспечения и содержание оценки рентабельности подготовки специалистов в вузах по различным специальностям. Разработаны расчетные ведомости для отражения результатов оценки составляющих показателя рентабельности подготовки специалистов в вузах по различным специальностям. Определены информационные потоки при расчете показателя рентабельности подготовки специалистов в вузах по различным специальностям.

RESUME

Kutsyn'ska Maria

Informative providing for estimation of the profitability of preparation of specialists in higher educational establishments for different specialties

The approach to the creation of information providing for estimation of the profitability of preparation of specialists in higher educational establishments for different specialties is developed. The sequence of development of the information providing and content of the estimation of profitability of preparation of specialists in higher educational institutions in different specialties are defined. The pay sheets for reflecting the results of the evaluation components of profitability of preparation of specialists in higher educational establishments in establishments for different specialties are developed. The information flows in the calculation of the profitability of preparation of specialists in higher educational establishments for different specialties are defined.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2012 р.